

УСЛОВЉЕНОСТ КОРИШЋЕЊА ЕКОНОМСКОГ ПОТЕНЦИЈАЛА ПРИМЕНОМ ПРИНЦИПА РАСПОДЕЛЕ ПРЕМА РАДУ

У В О Д

Расподела дохотка и личних доходака представља фазу друштвене репродукције у којој се најкомплексније изражава свеукупност проблематике материјалног и друштвеног развоја. Проблеми у другим фазама репродукције и друштвеног живота одражавају се на расподелу, кроз њу делују на материјални и друштвени положај различитих слојева друштва, радних колектива и појединаца. Она изражава сложеност друштвених односа и материјалних токова и обезбеђује услове за репродукцију свих сегмената друштвеног живота укључујући и репродукцију радне снаге као ствараоца вредности и субјективног фактора производње. У њој долази до изражаја степен развоја друштвених односа, посебно вредности које ти односи имају, ефикасност друштвене организације и начина регулисања односа у друштвеној репродукцији. С друге стране, проблематика у области расподеле повратно утиче на токове у другим фазама репродукције, нарочито у области производње и потрошње.

У самоуправној робној привреди расподела резултата рада (дохотка) и личних доходака мора да има најмање две компоненте: друштвену и економску, које се само условно могу одвојено посматрати. Кроз прву она изражава вредности самоуправног друштва, начин располагања и управљања друштвеним средствима и положај радног човека у односу на резултате његовог рада; а у другој, представља чинилац економије пословања и развоја како на нивоу привредних субјеката (ОУР-а) тако и на нивоу привреде као целине.

Примена принципа расподеле према раду јесте економска нужност условљена степеном развоја производних снага, односно њиховом неразвијеношћу. На њему се заснива репродуковање радне снаге као економске категорије и шире човека у друштву чији материјални и друштвени положај зависи од рада и резултата рада, на основу једнаких права и одговорности.¹⁾ Он треба да омогући материјалну и другу заинтересованост појединца за потпуније коришћење расположивог економског потенцијала и на тој основи његов већи допринос развоју производних снага. У томе и друштво у целини има одређене задатке да ту заинтересованост подстиче и усмерава. О неким од тих питања реч је у овом прилогу.

¹⁾ Устав СФРЈ, чл. 11, први став.

1. Условљеност расподеле условима стицања дохотка

Развој и практична афирмација система расподеле према раду чини једну од фундаменталних компоненти самоуправних друштвено-економских односа на садашњем степену развоја тих односа и производних снага друштва. У условима лимитираности материјалних добара потребних за подмирење врло различитих, и динамично растућих, потреба расподела према раду доводи у позицију појединца (члана друштва), да својим радом смањује ту лимитираност и на тај начин обезбеђује проширење материјалних услова за сопствени и друштвени развој. На тај начин подстиче раст продуктивности рада, шири материјалну основу производње и доприноси бржем развоју производних снага који је претпоставка бржем развоју друштвених односа.

Остваривање принципа расподеле према раду јесте процес условљен и другим компонентама на којима се заснивају и развијају социјалистички самоуправни односи. Ради се, пре свега, о постојању социјалистичке робне производње која, на једној страни, подстиче и афирмише овај принцип, али, на другој, условљава низ противуречности које отежавају његову примену.

Робна привреда подстиче стално подизање економије живог, преко њега и минулог, рада и на тој основи доприноси унапређењу пословања ОУР-а и развоју привреде. То се остварује преко дохотка као основног мотива привређивања робних произвођача — организација удруженог рада. Стицање дохотка врши се на тржишту где делују његове законитости као и друштвена регулатива путем мера економске политике у области примарне расподеле. Тако да: „доходак који се остварује у свакој радној организацији... има за основу уложен рад у тој организацији, али и дејство ефеката рада у многим другим организацијама, и то не само у привреди него и ван ње (рецимо у научним и другим институцијама). Сваки појединачни доходак радника и организације удруженог рада је, према томе, резултат не само уложеног рада тог радника и његове организације, већ и резултат укупне масе уложеног друштвеног рада, и не само појединачног, већ и укупног рада и друштвене продуктивности рада. Отуда је доходак радне организације истовремено и друштвени доходак”²⁾

Из овога произилази да величина дохотка организација удруженог рада, из кога се распоређивањем на различите намене обезбеђује маса средстава за личне дохотке, зависи не само од резултата рада конкретне организације већ и од услова у којима се она налази у примарној расподели. Они су у основи одређени решењима у привредном систему и мерама економске политике.

Проблеми у стицању дохотка нарочито долазе до изражаја у условима поремећених токова друштвене репродукције, какав је случај са садашњим нашим условима (висока инфлација, постојање диспаритета цена, високе камате на кредите, низак раст производње, велика увозна зависност привреде итд.). У таквим условима изразито се по-

²⁾ Киро Глигоров, „Друштвено-економска садржина расподеле дохотка и личних доходака у условима друштвеног договарања и самоуправног споразумевања”, „Реформа”, бр. 146, Београд, 1972. стр. 3.

већава утицај примарне расподеле на висину дохотка организација удруженог рада, грана и делатности, самим тим и величину његовог дела који се у датим условима стицања и расподеле дохотка може распоредити на личне дохотке. Једна и друга величина су несразмерне раду и успешности пословања радних колектива организација удруженог рада³⁾. Последице таквог стања су неактивност радних колектива у правцу веће производње интензивнијег рада, неискорисћеност производних и других привредних потенцијала у ОУР-има, због чега друштво трпи велике штете и отежава излазак из стања у коме се налази.

Зато сређивање стања у области примарне расподеле представља значајан услов афирмације пословности ОУР-а и расподеле према раду као принципа који обезбеђује већу мотивисаност и економску заинтересованост радних колектива и појединаца да више раде и рационалније користе друштвена средства са којима располажу. „У том смислу ваља утврдити такве услове, методе и инструменте за остваривање друштвено-економског система који ће подстицати раднике да стално проширују материјалну основу свога и друштвеног рада, да развијају производне снаге друштва, продуктивност рада и да у ту сврху располажу и послују друштвеним средствима на начин који обезбеђује друштвено-оптималне економске резултате и тиме и материјалну основу за што боље задовољавање непосредних потреба радних људи и друштва у целини. Тиме би се тежиште у односима померило са волунтаристичке расподеле на остваривање њене законите друштвене и економске функције у процесу репродукције, на борбу за стварање и ситцање дохотка пре свега квалитетним радом и ефикаснијим привређивањем друштвеним средствима.”⁴⁾ С обзиром на постојеће стање у расподели као целини, нарочито у условима стицања дохотка и, у вези с тим, реалног дoмета примене принципа расподеле према раду у расподели средстава за личне дохотке, неопходно је убрзати системске и друге промене којима би се отклониле групе нелогичности у овој друштвено врло значајној области.

2. Распоређивање дохотка и расподела према раду

Привредно-системска решења и мере економске политике у области примарне расподеле неопходно је да обезбеђују приближно исте услове привређивања ОУР-има, гранама и делатностима полазећи од економских критеријума привређивања и политике развоја привреде.⁵⁾ Ти услови би морали да се манифестују кроз величину

³⁾ Због поремећености услова привређивања које нарочито намеће инфлација, и непотпуност и неадекватност привредно-системских решења и мера економске политике, често долази до обезвређивања напора ОУР-а да се подигне ниво економије или се, пак, ти резултати исказани дохотком повећавају или смањују у супротности са напорима и резултатима ОУР-а на плану побољшања економије и подизања продуктивности рада.

⁴⁾ Нацрт ставова ЦКСКЈ „Идејно-политичка питања остваривања уставног положаја у одлучивању и располагању дохотком и средствима друштвене репродукције”, Београд, 1985.

⁵⁾ Свакако да одребене гране или комплекси производње, због специфичних услова привређивања, не би могли да издрже економске критеријуме привређивања сагледане кроз висину дохотка коју остварују у примарној расподели. Ако

дохотка организација удруженог рада, односно да та величина изражава ниво економије и продуктивности рада у свакој организацији. На тај начин би се оне ставиле у положај (економску зависност и мотивисаност) да потпуније користе своје економске потенцијале којима располажу: потпуније користе основна средства и радну снагу, убрзавају обрт обртних средстава, воде више рачуна о развоју сопствене техничко-технолошке основе производње, реструктурирају своје производне програме у складу са захтевима тржишта и др. Такав њихов положај довео би их у позицију да се више окрену коришћењу тих потенцијала у функцији повећања свог дохотка а да мање очекују да ће то повећање доћи као резултат деловања спољних чинилаца, померања у примарној расподели, пре свега.

Међутим, у реалном привредном животу тешко је у примарној расподели обезбедити једнаке, и на дужи рок стабилне, услове стицања дохотка у свим гранама и делатностима. Тешкоће у том погледу произилазе из самих противуречности робне привреде на датом степену развоја производних снага, динамичних промена у развоју привреде, утицаја међународног окружења и др. У таквим условима решења у привредном систему и мере економске политике имају лимитирани домет деловања, излажу се опасности гушења позитивних аспеката деловања економских законитости у регулисању односа у процесу друштвене репродукције.

Полазећи од захтева да је системом расподеле неопходно обезбедити економски стимуланс свим привредним субјектима да максимално користе економске потенцијале, неопходне су одређене корекције неправилности и нелогичности примарне расподеле кроз систем секундарне расподеле, односно политику распоређивања дохотка. У тим корекцијама долази до изражаја друштвени карактер дохотка и принцип да онај ко остварује већи доходак више издава за опште и заједничке потребе и акумулацију.

У распоређивању дохотка ОУР-а као робних произвођача, неопходно мора да дође до изражаја уставни положај радних људи према дохотку као резултату њиховог рада. Отуђење дохотка кроз систем и политику његовог распоређивања од радника, доводи ОУР-е (њихове радне колективе) у пасиван положај не само са становишта величине оног дела који им тим распоређивањем припада за личне дохотке већ и са становишта утицаја на развојне токове друштва. Зато је проблем распоређивања дохотка сложен са друштвеног и економског становишта. Њиме мора да се изрази и потврди самоуправни позиција радних људи и економски стимуланс робних произвођача за ефикасније и продуктивније коришћење потенцијала којима располажу. Та два захтева не морају бити у супротности ако радни људи стварно одлучују о распоређивању дохотка, ако су самоуправ-

су те области производње (или неке друге привредне активности) од посебног значаја за укупан привредни и друштвени развој земље, оне би онда могле да уживају одребену наклоност економске политике у примарној расподели. Које су то области, морало би бити утврђено средњорочним плановима друштвено-економског развоја земље и, нарочито, временски период у коме оне уживају посебну друштвену заштиту. То би била значајна препрека постојања и одржавања непродуктивне производње, у којој је низак степен искоришћености друштвених средстава и економског потенцијала.

ни односи развијени и ако је њихова свест на таквом нивоу да могу успешно решавати и превазилазити противуречности између друштва и робних произвођача које реално постоје у условима робне производње.

У нашем постојећем систему расподеле, распоређивањем дохотка најпре се подмирују опште и зајденичке потребе па затим се распоређивањем чистог дохотка обезбеђују средства за личне дохотке, зајдничку потрошњу у ОУР-има, акумулацију и резерве. Постојећи редослед у том распоређивању доводи до тога да маса средстава за личне дохотке и акумулацију постаје крајње неизвесна. Њиме се подмирују сви облици потрошње изван радног колектива па тек онда непосредне потребе радног колектива чији је доходак резултат рада.

У таквим условима, величина издвајања за чисте дохотке најчешће је недовољна да обезбеди примену стимулативног система расподеле. То је нарочито случај у оним колективима (робним произвођачима) који не остварују надпросечне резултате у свом пословању.⁶⁾ На тај начин изостаје могућност да принцип расподеле према раду дође до пуног изражаја и тиме појединац (члан радног колектива) стави у позицију да материјално буде заинтересован за потпуније и рационалније коришћење своје радне снаге, средстава којима располаже, сировина, материјала и др. Његови резултати у коришћењу економског потенцијала бивају кроз распоређивање дохотка разводњени, тако да маса средстава за расподелу на личне дохотке бива недовољна да те напоре и резултате материјално компензира.

Проблеми у овој области могу се илустровати структуром распоређеног дохотка и чистог дохотка наше привреде.

Табела бр. 1.

Структура распоређеног дохотка југословенске привреде у %

	1980	1981	1982	1983	1984
Распоређени доходак	100	100	100	100	100
1. Део дохотка за остале учеснике	35,8	36,7	38,8	41,9	44,0
— за опште потребе	3,6	3,2	2,8	2,5	1,8
— за зајед. потр.	18,7	19,7	19,4	18,5	17,6
— за остале намене	5,3	5,5	6,0	6,3	6,2
— за камате	8,2	8,3	10,6	14,6	18,4
2. Део дохотка за ООУР	64,2	63,3	61,2	58,1	56,0

Извор података: „Финансијски резултати пословања ООУР привреде у 1984. години”, часопис СДК, бр. 88/89, Београд, 1985., стр. 8.

⁶⁾ Побољшање пословних резултата у таквим организацијама у великој мери је зависно од могућности повећања личних доходака запослених. У постојећим условима распоређивање дохотка, раст дохотка по основу резултата пословања бржи је од раста масе средстава за личне дохотке и акумулацију. Таквим кретањима раст дохотка ОУР-а није довољно у функцији раста личних доходака па он престаје бити стварни мотив рада и ангажовања појединца па и колектива. На тај начин губи значај једна од основних полуга побољшања пословних и других резултата у тим организацијама јер ниски лични доходи нису мотив повећања тих резултата.

Табела бр. 2.

Структура распоређеног чистог дохотка ОУР-а привреде Југославије у %

	1983	1984
Распоређени чист доходак	100	100
1. За личну и зајед. потрошњу	75,7	72,5
1. 1. За личне дохотке	67,3	64,3
— за чисте л. д.	49,5	47,0
— за порезе и доприносе из личних доходака	17,8	17,3
1. 2. За заједничку потрошњу	8,4	8,2
2. За акумулацију и резерве	24,3	27,5

Извор података: Исто, стр. 22.

Као што показују подаци, задњих година се у распоређивању дохотка врше крупна померања на штету учешћа организација удруженог рада, пре свега, порастом удела издатака за камате. У расподелу чистог дохотка, пак, имамо смањивање удела средстава за чисте личне дохотке. У условима високе инфлације такве тенденције објективно не представљају економски стимуланс за потпуније коришћење економског потенцијала организација удруженог рада.

Механизми којима се уређују односи у распоређивању дохотка су друштвени договори, самоуправни споразуми и мере економске политике. У њиховој примени морало би да се далеко више води рачуна о изградњи стимулативног система распоређивања и расподеле са становишта положаја радника у тој расподели. Превелика захватања за потребе изван ОУР-а, сужавају могућност раста масе средстава за чисте личне дохотке у складу са растом дохотка. На тај начин се губи економски стимуланс радних колектива и појединаца за потпуније коришћење производних и других потенцијала у функцији раста дохотка. Кроз примену ових инструмената морала би се обезбедити већа зависност кретања у односима између дохотка, личних доходака и средстава за акумулацију. Притом се мора водити рачуна о условима стицања дохотка, степену искоришћености економских потенцијала и принципа који треба да важе у распоређивању дохотка а односе се на издвајања за опште и заједничке друштвене потребе и акумулацију.

3. Стимулативна расподела средстава за личне дохотке у функцији коришћења економског потенцијала

Један од основних задатака политике расподеле на свим нивоима друштвене организованости јесте обезбеђење економског стимуланса радним колективима (робним произвођачима) и појединцима (њиховим члановима) да оптимално користе расположиве економске потенцијале. Кроз примарну и секундарну расподелу долазе до изражаја услови привређивања, корекција тих услова кроз стицање дохотка и глобална политика расподеле остварених резултата. У расподелу средстава за личне дохотке долази до непосредног изражаја однос из-

међу појединачних резултата рада и висине појединачног присвајања резултата рада кроз висину личног дохотка. То је трећи чин целине система и политике расподеле који је, такође, врло битан са становишта односа појединца према раду и коришћењу потенцијала којим располаже организација удруженог рада.

Примена и развој принципа расподеле према раду у расподели средстава за личне дохотке морали би да буду основа регулisaња односа у овој области у организацијама удруженог рада. Суштина његове примене јесте у материјалној мотивацији појединаца да ефикасније, рационалније и продуктивније користе свој рад, средствима којима раде, унапређују организацију рада и укупно пословање своје ООУР, доприносе технико-технолошком развоју процеса рада и др. „У том смислу је нужно успоставити што тешњу повратну везу између висине оствареног (стеченог) дохотка и квалитативних фактора привређивања, затим везу између дохотка оствареног на бази резултата укупног друштвеног рада (опредмеђеног и минулог) и његовог дела расподељеног за личне дохотке (квантитативно и квалитативно). Ово је потребно ради стварања стимулативне расподеле средстава за личне дохотке и јачања тиме повратног доприноса радника по свим основама (текућег, минулог и креативног рада) стварању већег друштвеног производа, дохотка.”⁷⁾

Такав приступ расподели средстава за личне дохотке обезбеђује потпуније коришћење економског потенцијала, што је свакако један од основних услова превазилажења стања у коме се налази југословенска привреда. Већ сада постоји у ОУР-има висок степен корелације између степена примене принципа расподеле према раду у расподели средстава за личне дохотке и пословних резултата које оне остварују. Волунтаризам у расподели средстава за личне дохотке, преваладавање групних и сличних односа у тој расподели и одсуство расподеле према раду, уносе конфузију у радне колективе, дезорганизирајуће делује на процес укупног рада радног колектива што све води снижавању степена искоришћености економског потенцијала, и др. Крајње последице тога су ниски резултати пословања, спор развој ОУР-а, незадовољство радника својим положајем у колективу итд. Зато унапређење расподеле личних доходака мора имати врло значајно место у пословној и развојној политици сваке организације удруженог рада. Преиспитивање свог система расподеле представља важан санациони задатак оних организација које послују са губитком или у свом пословању остварују низак доходак а имају неискоришћене потенцијале у средствима, радној снази, могућностима пласмана на тржишту и др.

Уређивање односа у расподели средстава за личне дохотке је право и обавеза радника у свакој ООУР. Притом они утврђују основне и мерила те расподеле у складу са основама и мерилима утврђеним споразумима са другим ООУР-има у саставу своје или друге радне организације⁸⁾ Регулisaње тих односа у расподели мора бити засновано на стручној основи којом се обезбеђује објективизација

⁷⁾ Душан Динкић, „Принципи стимулативног система стицања и расподеле средстава за личне дохотке”, „Социјализам”, бр. 2, Београд, 1982., стр. 249.

⁸⁾ Види Закон о удруженом раду, чланове: 126, 127 и 128.

критеријума и мерила расподеле и њено довођење у везу са економијом пословања, односно растом дохотка као синтетичким изразом те економије. С друге стране, неопходно је да ти односи буду резултат самоуправног одлучивања радних људи, тј. критеријуми и мерила расподеле представљају резултат одлучивања радних људи у свакој ООУР посебно и њихових међусобних односа у тој области. То значи да конкретно стање у расподели средстава за личне дохотке зависи од стручне оспособљености и организованости радног колектива и од нивоа развијености самоуправних односа у њима и између њих. Једно и друго чине дијалектичко јединство у систему расподеле па изостајање, или неразвијеност, било ког од та два чиниоца не може да обезбеди адекватну расподелу средстава за личне дохотке која би била у функцији економског раста и самоуправног развоја.

При утврђивању критеријума и мерила за расподелу средстава за личне дохотке мора се поћи од процеса рада и поделе рада (обавеза и одговорности у вези с тим) у том процесу. Квантитативно и квалитативно изражавање појединачних или групних резултата чини претпоставку остваривања принципа расподеле према раду. Пракса показује да се то далеко брже и лакше постиже када је у питању производни или други рад који чини основну делатност ООУР-а. Основу за то чине технички и други нормативи, које је неопходно уједначавати на вишем нивоу организованости удруженог рада ради њихове објективизације. Далеко су слабији резултати на том плану када је у питању утврђивање резултата рада радника на административним, организаторским, припремним и другим (режијским) пословима. То често доводи до супротстављања између производних и режијских радника које се манифестује кроз незадовољство једних или других.

Са становишта коришћења економског потенцијала у организацијама удруженог рада посебан значај има реално утврђивање мерила резултата рада као основа за примену принципа награђивања према раду у расподели средстава за личне дохотке. Већ је истакнуто да се то далеко лакше остварује код послова и задатака у основној делатности (производњи или другој привредној активности). Међутим, квантитативно и квалитативно исказивање резултата рада радника на режијским пословима треба да буде у функцији стварања услова за извршавање послова и задатака у основној делатности ООУР-а. То значи везивање њихових резултата за снабдевеност производње (ако је она у питању) сировинама, материјалима, енергијом; успех у реализацији производа, унапређење технике и технологије производње, организацију, развој, инвестиције и др. Тиме се тај део колектива — његов рад и резултати рада вредновани кроз расподелу, непосредно везују за економију и коришћење потенцијала у основној делатности.

У систему расподеле средстава за личне дохотке у ОУР-има, посебан значај има онај део којим се лични доходи везују за уштеде у материјалу, енергији, правилно коришћење основних средстава, економију залиха, обртних средстава и сл. Добро разрађен систем исказивања резултата и њиховог вредновања по овом основу може у значајној мери утицати на економију пословања. Он подразумева чи-

таву скалу норматива материјала, енергије, средстава, али и планом дефинисне нормативе у другим областима пословања. На тај начин се и планирање јавља у функцији не само инструмента успешности пословања већ и инструмента расподеле средстава за личне дохотке јер се резултати рада дела радног колектива морају директно доводити у везу са извршавањем планских задатака. Исто тако, неопходно је постојање скале вредновања тих уштеда при чему је нарочито важно да она буде стимулативна и на тај начин са становишта појединца и група подстицајна за рационалну потрошњу и коришћење средстава.⁹⁾

Проблематика расподеле средстава за личне дохотке, са становишта примене принципа расподеле према раду и коришћења економског потенцијала, у тесној је вези са бројним другим областима друштвено-економских односа и развоја ОУР-а. То се посебно односи на политику размештаја радника на одговарајуће послове и радне задатке. Том приликом би требало да се обезбеди примена принципа прави човек на право место, односно пружити могућност сваком члану колектива да максимално искаже своје радне способности и по том основу оствари одговарајуће захватање из масе средстава за личне дохотке у својој ООУР. Међутим, томе се у пракси са становишта расподеле не поклања одговарајућа пажња. У правилницима о расподели средстава за личне дохотке успоставља се одређена врста хијерархије у расподели чији је основ школска спрема или квалификација које служе као критеријуми распореда радника на послове и радне задатке. У таквим условима стварна висина личних доходака појединца зависи од његовог места у тој хијерархији без обзира на његове стварне или потенцијалне резултате рада. Ако он жели већи лични доходак онда му је пут да то оствари померање ка врху хијерархијске лествице распореда радника.¹⁰⁾

Такви проблеми настају тамо где системом расподеле средстава за личне дохотке није обезбеђена могућност да појединац, својим радом и резултатима рада, оствари далеко већи лични доходак у односу на другог радника из исте групе (на хијерархијској лествици-

⁹⁾ У пракси у овој области врло су ретки добро разрађени системи. Најчешће изостају прецизно дефинисани нормативи производне потрошње и коришћења основних и обртних средстава. Затим, вредновање тих уштеда је недовољно стимулативно у оним условима где се оне узимају као критеријум расподеле. Има ставова у ОУР-има да висина личног дохотка по том основу може бити далеко већа од стварних резултата рада што је реално могуће ако нема прецизних норматива потрошње и ако они нису везани за рад и резултате рада у основној делатности. У тој области постоје значајне резерве у ОУР-има чије коришћење би допринело снижавању трошкова пословања, односно повећању дохотка.

¹⁰⁾ Напредовање по тој хијерархији често је условљено стањем самоуправних односа у конкретној ООУР и присуством девијантних појава у тим односима. Групно-својински, техноменаџерски и њима слични односи погодују да по правилу лошији чланови колектива (са становишта рада и резултата рада) брже напредују. Уопште, то напредовање је једносмерно — од дна ка врху. Ретко је у пракси да неко иде обрнутим смером зато што не остварује одговарајуће радне резултате. Није у пракси редак случај да се добар радник, да би му се обезбедио већи лични доходак, помера на сложеније послове и задатке — обично руководеће место, чиме се од доброг радника прави лош руководилац. Све су то последице неразвијених самоуправних односа, посебно односа у расподели средстава за личне дохотке.

ци) чији су резултати рада далеко мањи. Ако се у правилницима о расподели тај проблем сагледава и отвара могућност да те разлике добу до изражаја, најчешће су оне врло мале тако да не представљају неки посебан стимуланс за појединца. Последице тога су упросечавање рада и резултата рада које се могу довести у везу са постојањем својеврсног опортунизма у раздвајању рада од нерада.

Са економског становишта то значи да потенцијал ОУР-а остаје недовољно искоришћен. Пре свега, у радној снази а затим у средствима за рад и др. Последице тога су низак доходак, ниски лични доходи, спор развој итд.

ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

1. Бројне научне и стручне анализе привредних кретања у Југославији указују да су њени економски потенцијали, којима она располаже на овом степену развоја производних снага, недовољно искоришћени. Да је један од путева изласка из стања у коме се налази, управо потпуније и са економског становишта ефикасније коришћење тог недовољно искоришћеног потенцијала. То подразумева напуштање екстензивности у привредном развоју, тј. оријентација на интензиван развој који у основи подразумева далеко већи степен искоришћености развојних и пословних потенцијала.

2. Тај проблем југословенске привреде условљен је бројним факторима. Један од њих, свакако је, везан за расподелу дохотка и личних доходака. У целини она није економски довољно стимулативна да би обезбеђивала економску мотивисаност радних колектива и појединаца да потпуније и ефикасније користе економске потенцијале. У постојећим условима стицања и распоређивања дохотка и расподеле средстава за личне дохотке недовољно се пажње поклања обезбеђивању услова за примену и самој примени принципа расподеле према раду.

3. Односи у примарној расподели битно детерминишу стицање дохотка организација удруженог рада као робних произвођача. У условима високе инфлације и неефикасности економске политике у области примарне расподеле, долази се у ситуацију да стварна висина дохотка ОУР-а више зависи од кретања у тој расподели него од стварних резултата рада и степена искоришћености економског потенцијала. То пружа могућност, да са становишта дохотка, добро пролазе оне ОУР које недовољно користе своје економске потенцијале. Захваљујући свом положају у примарној расподели остварују релативно висок доходак и високе личне дохотке. Променама у економској политици и привредном систему то би се морало исправити како би се висина дохотка ОУР-а довела у стварну везу са резултатима рада и пословања.

4. Из дохотка ОУР-а, као резултата рада и мотива привређивања у условима робне производње, подмирују се врло различите потребе. Његовим распоређивањем издвајају се најпре средства за опште и заједничке друштвене потребе, затим врше и друга издвајања (за камате, на пример) и др. У условима када су опште и заје-

дничке потребе формиране на релативно високом нивоу, распоређивањем дохотка недовољно средстава остаје ОУР-има за личне дохотке и акумулацију. Висина тих средстава врло често је несразмерна расту дохотка, па не представља економски стимуланс радним колективима за већу производњу и потпуније коришћење економског потенцијала којима располажу. Свакако да је то ограничавајући фактор примене стимулативне расподеле личних доходака у самим ОУР-има.

5. Расподела средстава за личне дохотке, такође, се мора посматрати у контексту стимулисања појединаца и група (чланова радног колектива) да ефикасније и потпуније користе економске потенцијале ООУР-а. Неразвијеност те расподеле са собом носи изостајање или недовољну примену принципа расподеле према раду. А он управо подразумева да се захватање појединца кроз висину његовог личног дохотка из масе средстава за личне дохотке доведе у везу са његовим резултатима рада, и стим у вези, коришћењем економског потенцијала. Зато је врло значајана доследна разрада, у правилницима о расподели средстава за личне дохотке, критеријума и мерила за расподелу. У том правцу је неопходно квантитативно и квалитативно изразити резултате рада појединаца, њихов допринос расту дохотка ООУР-а кроз уштеде у материјалу, енергији, основним и обртним средствима итд. Без тога немогуће је економски људе заинтересовати и стимулисати за ефикасније и потпуније коришћење економских потенцијала. Волунтаризам у тој области води уравниловци у расподели личних доходака а последице тога су екстензиван развој и недовољно коришћење рада, средстава и других фактора и услова за повећање производње и дохотка.

ЛИТЕРАТУРА

1) Др Драгулин Радуновић, „Расподела дохотка и личних доходака као фактор продуктивности рада“, „Директор“, бр. 2, Београд, 1985.

2) Кирио Плигоров, „Друштвено-економска садржина расподеле дохотка у условима друштвеног договарања и самоуправног споразумевања“, „Реформа“, бр. 146, Београд, 1972.

3) Дикић Душан, „Принципи стимулативног система стицања и расподеле средстава за личне дохотке“, „Социјализам“, бр. 2, Београд, 1982.

4) Др Митар Михаљица, „Актуелна питања расподеле дохотка и личних доходака у ООУР“, „Продуктивност“, бр. 1-2, Београд, 1985.

5) Десети сусрет самоуправљача „Црвени барјак“, „Стицање и расподела средстава за личне дохотке“, „Самоуправљачка искуства“, бр. 1-2, Крагујевац, 1978.

6) „Друштвено и материјално вредновање производног и стваралачког рада“, Поручка XIV сусрета самоуправљача „Црвени барјак“, Крагујевац, 1982.

Dr MILORAD BOŽIĆ
professeur à la Faculté de Droit à Niš

LA PUISSANCE ECONOMIQUE CONDITIONNEE PAR L'APPLICATION DES PRINCIPES DE LA REPARTITION DES REVENUS SELON LE TRAVAIL EFFECTUE

Résumé

De nombreuses analyses faites, ces dernières années, sur la vie économique en Yougoslavie, témoignent d'une utilisation insuffisante des richesses économiques dont le pays dispose. La gamme des mesures et des activités entreprises est vaste sur tous les niveaux de l'organisation économique qui doivent toutes être mises en oeuvre pour son utilisation plus intégrale, en vue du redressement du niveau général de la qualité de la production et du développement de l'industrie. L'une de ces activités est de faire progresser l'état actuel de la répartition des revenus, c'est-à-dire, la répartition des salaires selon le travail effectué, du fait-même que le manque de l'application stricte de ce principe a contribué à une imparfaite utilisation économique des moyens de travail, de la main-d'oeuvre, de la connaissance professionnelle de la technologie etc.

La situation dans la répartition du montant des salaires, par rapport à l'application de ce principe, est conditionnée non seulement par l'activité de l'organisation interne du travail associémait aussi par les conditions selon lesquelles les salaires sont acquis, ainsi que par celles de leur répartition secondaire. Les conditions inégales de production, ainsi que les rapports perturbés sur le marché, et ceux dans le domaine des prix, font que, dans la répartition primaire les organisations du travail associé obtiennent leurs salaires indépendamment du niveau économique réel de leur administration. D'autre part, ces grandes charges qu'on puise de la masse du rendement pour la consommation générale et collective amoindrissent la partie du revenu, dont les organisations de travail disposent, et qui reste aux organisations pour la répartition des salaires.

Dans ces conditions complètement perturbées qui régissent dans le domaine de l'acquisition et de la répartition du revenu, il est difficile de réaliser l'application stricte du principe de la répartition des salaires selon les effets du travail effectué.

C'est pourquoi l'une des tâches primaires de la stabilisation de la politique économique dans le domaine de la répartition, est d'offrir aux producteurs des biens de consommation, des conditions plus équitables dans l'obtention de leur revenu et leur engagement de subvenir aux besoins de la société. D'autre part, les organisations du travail associé doivent aussi faire de grands efforts pour promouvoir, perfectionner et trouver des solutions adéquates dans la répartition de leur revenu, tout en veillant à l'application plus stricte du principe de la répartition selon le travail effectué. Les mesures macro-économiques et les activités menées au niveau des organisations du travail associé dans ce domaine peuvent contribuer à une utilisation plus complète des potentiels économiques, ce qui veut dire, un accroissement plus rapide de l'industrie et le redressement du niveau de son économie sans investissements supplémentaires.